

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՆՏԵՍԸ ԵՒ ԲՆԸԿԸՆ

ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ԺԱ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 15.

1855

ՅՈՒԼԻՍԻ 1.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ողորմարիս մարդասիրական :

Եթէն ատեն քաղցր է բարերարութիւնը, բայց շատ աւելի քաղցր է յանկարծակի որ պատահելու ըլլայ :

Հարուստ ու ճոխ պարոնին մէկը օր մը առաւօտանց կանուխ անժանօթ ու միս մինակ Վեննայի արուարձանէ մը անցնելու ատեն, տեսաւ որ տասուերկու տարեկան պատանի մը իրեն կը մօտենայ. ու խոնարհ և արտասուելից աչուրներով, շփոթած ու դողդոջուն ձայնով մը համարձակեցաւ իրմէն քիչ մը օգնութիւն ինչդրելու : Վատանւոյն ագնուական կերպը, շնորհալի շարժումաժքը և ամօթխած երեսին կարմրութիւնը, աչուրներուն արտասուքը, կիսահագագ

բռնուած ու կոտրտած ձայնը պարոնին սիրտը շատ շարժեցին : “Վուր ինձի մուրացկան չես երևնար, ըսաւ անոր. ինչ բան է որ աս աստիճանի խեղճութեան հասուցեր է զքեզ” : — “Իրաւցրնէ, պատասխան տուաւ պատանին ու ըսաւ արտասուախառն հառաչանօք, իրաւցրնէ, պարոն, ի բնէ չեմ ծնած այս պիսի ցաւալի վիճակի մէջ : Հօրս ձախորդութիւնը և մօրս հիմակուան թըշուառ վիճակը որուն մէջ անմխիթար կը տառապի՝ ասոնք են որ կը բռնադատեն զիս աս գործքիս : — “Վուր հայրդ ո՞վ է” : — “Հայրս վաճառական մըն էր՝ որուն անունը բաւականապէս ելած էր,

և սկսե՛ր էր իր բաղդը շինել : Իր վաճառակցին անանկուծ իր մէկէն ի մէկ բուրովին հօրս կործանման առիթ եղաւ : Եւ կարծես մեր թշուառութիւն աւելի ծանրանալու համար՝ հայրս այս դժբաղդութեւն վրայ չկրցաւ երկայն ապրիլ, ամսէ մը ետքը սրտին մաշութէն մեռաւ . իմ մայրս , պզտի եղբայրս ու ես մեծ խեղճութեան մէջ մնացինք : Ես հօրս բարեկամներէն մէկու մը քովը ապաւիտութեան տեղ գտայ : Իմ մայրս ինչուան աս վերջերս կ'աշխատէր ձեռքէն եկածին չափ իրեն և իմ պզտի եղբորս ապրուստը հոգալու . բայց աս գիշեր սաստիկ ցաւէ մը բռնուեցաւ , որ շատ կը վախնամ իր կենացը վրայ . ես բան մը չունիմ , ամենեւին ստակ մը չկայ քովս , չեմ գիտեր ինչ ընելիքս իրեն օգնելու համար . մութանալու սոված չեմ , ու չեմ կրնար սիրտ ընել զիս ճանցողի մը քով մօտենալու . դու , տէր իմ , ինչի օտարական կ'երևնաս , քու առջևդ ահա աս առջի անգամուս սիրտ ըրի իմ ամօթիս յաղթելու : Ե՛հ , գթա՛ դժբաղդ մօրս , այնպէս ըրէ որ կարենամ թեթևցնել իր ցաւը , :

Հոս խօսքը կտրելով սկսաւ աղբիւրի պէս արտասուք թափել . ասկից անծանօթին գութը սաստիկ շարժեցաւ . — “ Ետ հեռու է մայրդ ասկէց : — Ես ճամբուս ծայրն է . ետքի տանը մէջ ձախ դին երրորդ դատիկոնը կը բնակի : — Ինչուան հիմա բժիշկ մը այցելուի՞րա՞ծ է իրեն : — Ե՛հ ես . ալ հիմա կ'երթայի զինքը փնտռելու , չեմ գիտեր իրեն ինչ պիտի տանք , ու ինչո՞վ անոր ապրստւածը պիտի հոգանք , : Ենծանօթ պաւրոնը քանի մը ֆիորին հանեց իր քսակէն և տուաւ պատանեղջն ըսելով . “ Փութա մօրդ բժիշկ մը կանչելու ու անոր ցաւը թեթևցնելու , : Պատանին պարզ միանգամայն և ազդողագոյն երախտագէտ սրտի նշաններով խիստ մեծ չնորհակալութիւն ընելով՝ թռչելով մը գնաց : Ենատենն որ պատանին մէկալ կողմէն գնաց հեռացաւ , անծանօթ պարտնը միտքը դրաւ որ երթայ ինքն անձամբ աս խեղճ այրի կնոջը այցելութիւն ընէ :

Սանդուխներէն վեր ելաւ , մտաւ խցիկի մը մէջ , ուր որ ուրիշ բան չկար բայց եթէ քանի մը յարդեղէն աթոռներ , քանի մը խոհակերոցի աման , անպիտան խլիւլած ստոլ մը , մէկ հին պահարան մը , անկողին մը ուր հիւանդը պառկած էր , և ուրիշ պզտիկ անկողին մը անոր քովը : Ենքը սաստիկ այլայլութեան մէջ ընկած էր , և պզտիկ տղան անկողինին ծայրը կռնած կու լար ու կու լար : Եայրը կը ջանար զանի սիրտիւն , բայց ինքը՝ ալ աւելի կարօտութիւն ունէր քաջալերութեան : Ենուականին գութը շարժած՝ կը մօտենայ անոր ու սիրտ տալով կը սկսի բժշկի պէս անոր հիւանդութեան վրայ օքտեղեկութիւններ հարցնել : Ենիկայ համառօտ մը առջևը դրաւ իր հիւանդութեան նշանները , ետքը խոր հառաչանքով մը ու լալով ըսաւ . “ Ե՛հ , Տէր իմ , խիստ ծանր պատճառէ մը առջև կու գայ աս իմ ցաւս , որուն բժշկութեան արհեստը չկրնար դարման ընելու : Եայր եմ , բայց թշուառ մայր՝ ողորմելի խեղճ տղոց . իմ աղէտքս ու որդւոցս թշուառութիւնը՝ աս իմ սիրտս սաստիկ խոր վիրաւորեցին . մահը միայն կրնայ աս իմ ցաւերս դադրեցնել . բայց ատալ զիս կը սարսափեցնէ այս ողորմելութեան պատճառաւ , որուն մէջ իմ խեղճ տղաքներս պիտի մնան , : Ես խօսքիս՝ արտասուքներն սկսան յորդել , ու պատմեց իր թշուառութիւնները . զորն որ ձեւացած բժիշկը ամենեւին չը գիտնալ երեցուց . ետքը դարձաւ իրեն “ Սիրտ առ , ըսաւ , դեռ մի յուսահատիր . զքեզ Եստուած չմոռնար . քու թշուառութիւններուդ ցաւակից եմ , բայց նախախնամող է Եստուած , զքեզ երեսէ չձգեր . հիմա հիմա աղէկ նայէ կենացդ որ տղոցդ համար անգին գանձ մըն է : Ետոր մը գրելու թուղթ ունիս արդեօք , : — Ենալ պատուեց զրբուկէ մը թուղթ մը՝ որուն վրայ կը սովորէր իր մանկիկը՝ ու անոր տուաւ : Ենծանօթը գրելէն վերջը , “ Ես դեղը , ըսաւ , պիտի սկսի զքեզ զօրացնելու . ուրիշ լաւագունին եթէ պէտք ըլլայ վերջէն ձեռք կը զարնենք , և ես յոյս ունիմ որ քիչ մը

ատենէն դուն կը բժշկուիս ,» : Տոմսակը թողուց պզտի սեղանատախտակին վրայ ու գնաց :

Վանի մը վայրկենէն դարձաւ մեծ տղան , « Սիրելի մայր , ըսաւ , քաջալերուէ , Բստուածոյ գթութիւնը մեր վրայ է : Տես սա ստակը որ պարոն մը առատաձեւնութեամբ ինծի տուաւ աս առտու , ասիկայ մեզի շատ օր կ'օգտէ : Բժշկին գացի , քիչ ատենէն հոս կ'ըլլայ . դադրէ շատ ցաւելէն ու մխիթարուէ : — Արդեակ , ըսաւ մայրը , եկուր որ գրկեմ զքեզ . անմեղութեդ պաշտպան է Բստուած . ա՛հ , երանի թէ միշտ աս անմեղութեդ մէջ պահէր զքեզ , Իմ չճանցած բժիշկս հիմա ասկից մեկնեցաւ . նայէ մէյմը ստողին վրայ դրած տոմսակը . գնա՛ ինչ բան որ կ'ապրսպլի բեր ինծի ,» :

Տղան տոմսակը ձեռքը առաւ՝ շուտ մը կարգաց ու սաստիկ զարմանք մը ցցուց . նորէն նայեցաւ , նորէն կարդաց , և սկսաւ կանչել . « Բ՛հ մայրիկ , աս ի՜նչ բան է ,» : Սայրը սարսափած ու տարակուսած կ'առնու տոմսակը ու անհամբերութեմբ կը կարդայ . — Տէր Բստուած . . . կայսրը , — Բստուած ատենը թուղթը ձեռքէն ընկաւ , և ինքը ձայնը կորսնցուց , շունչը կտրուեցաւ մնաց , — Տոմսակն էր : Յովսէփ Բ կայսեր հրամանագիրը՝ որուն մէջ կը ջնորհէր իր անձնական գանձէն առատ օգնութիւն մը : Այստա յարմար ատեն վրայ հասաւ բժիշկը , որ մարելէն արթնցնէ զմայրը , որ յանկարծական գէպքէն բռնուած մնացած էր : Պատրաստած դեղերն ալ շուտով հիւանդութիւնը փարատեցին , որուն գլխաւոր պատճառն էր սրտին ցաւը : Բարեգութ կայսրը անթիւ օրհնութիւններ , գովեստներ ընդունելով՝ հաճեցաւ անոր առողջութիւնն ու կեանքը պարգևելու , ու այսպիսի անգութ բաղդէ հալածուած համեստ ընտանեաց մը երջանկութիւն տալու :

ՍՈՒՒԷ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այկարորի փրանկիսկոս :

ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ԲՆԱՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒԹՅԱՆ ՍԵՆԵՏՐԻԿ քաղքին մէջ 1712 , դեկտ . 11^ն , հարուստ ծնողացմէ , իր ուսմունքը Հռովմայու Լազովրեան ըսուած դպրոցին մէջ սկսաւ , ու շարունակեց իրեն ընթացքը ՍԵՆԵՏՐԻԿ իր հայրենեացը մէջ , ու ետքը Պոլոնիա գնաց ուսմունքը կատարելու , ուր որ բաղդովին ժամանակին երեւելի մարդիկը իրեն վարժապետ ունեցաւ , ինչպէս Լաստաբէոս Սանֆրէտին և Փրանկիսկոս Եաննոթ . թին , և իրեն ազնիւ բնաւորութեամբը և նուրբ հանճարովը կարծես թէ կախարդեց այն երեւելի փիլիսոփաներուն և գիտնականներուն սիրտը , որոնք չափէ դուրս կը սիրէին զինքը . և որոնց առաջնորդութեամբը քիչ ժամանակի մէջ մեծ յառաջադիմութիւն ըրաւ չափաբերական , աստղաբաշխական և բնական գիտութեանց մէջ . ասոնցմէ զատ ինքը սաստիկ փափաք ունէր նկարչութե , և որպէս զի կատարեալ կերպով իրեն վախճանին հասնի , նախ անդամազննութիւնը իրեն հարկաւոր գործիք առաւ ու անոր մէջ կը թուեցաւ , ու յետոյ սկսաւ նկարչութիւնը : — Յունարէն ու լատիներէն լեզուները շատ մշակեց , ու բոլորովին տիրեց գաղղիարէն և անգղիարէն լեզուաց , և բուն իր լեզուն լաւ սովորելու համար խել մը ատեն Իտորենցա կեցաւ . ուր որ իր մասնաւոր ջանքն էր արհեստից և գիտութեց վերաբերեալ բաներուն սահմանները առնուլ , ու վարժիլ ընտանի բացատրութիւններու և ոճերու և արտաբերութեան մէջ :

Վսանուամէկ տարուան էր երբոր Փարիզ գնաց , ու հոն մէկէն բարեկամացաւ երեւելի ուսումնականներու հետ , որոնց արդէն ծանօթ էր իր Պոլոնիայի